

TRST MORA SAMOSTOJNO ŽIVETI

OD ČESA JE ODVIŠEN GOSPODARSKI OBSTOJ IN NAPREDEK TRSTA

Trst je sad človeške volje - Od carine prosto področje izhod iz tržaške krize

Slovenska kršč. socialna zveza in Skupina neodvisnih Slovencev sta 28. oktobra objavili v Novem listu programatično zahtevo, naj Italija prizna našemu »področju v celoti značaj svobodne cone«. Ta izredni in pogumni ukrep je po prepričanju obeh organizacij nujno potreben pogoj za obstoj in napredek Trsta in njegovega ozemlja.

Da bodo naši bralci razumeli, za kaj gre, in spoznali upravičenost te zahteve, moramo v kratkih potezih označiti zemljepisni in gospodarski položaj našega mesta in se dotakniti tudi njegove zgodovine.

Trst leži na najsevernejši točki Jadranskega morja, to je pravi na onem delu obale Sredozemlja, od koder vodijo najkrajše poti v dežele srednje Evrope. Ta izredno ugoden položaj, ki ga je Trst od nekdaj imel, mestu dolga stoletja ni prav nič koristil. Trst je bil kljub temu navadno ribiško naselje, njegova trgovina je bila nerazvita in ni segala dalje ko na Goriško, Koroško, Kranjsko in Stajersko. Saj je tržaška občina štela l. 1700 le 5.700 prebivalcev, medtem ko so bile Benetke mnogočno velemesto.

Zakaj se Trst ni mogel razviti? Vzroki so bili najprej izrazito politične prirode.

BENEŠKI ZALIV

Benetke so bile proglasile Jadransko morje za svojo izključno posest. Beneški zgodovinar Paolo Sarpi je l. 1586 to utemeljeval takole: gospodarji Jadranskega morja so bili nekoč Rimljani; po razpadu rimskega cesarstva je Jadran ostal brez lastnika in zato so ga prevzele Benetke, ki mu sedaj vladajo »po božjem in človeškem zakonu« (per legge Divina e Humana).

Tedanji jurist Giacomo Chizzola je iz tega sklepal, da imajo Benetke pravico dovoliti ali pa prepovedati vsakomur prehod preko Jadrana ravno tako, kakor ima sleherna druga država isto pravico na svojem področju. Benetke lahko nalagajo na morju carine in pristojbine, one so lastnik vsega bogastva, ki ga vsebuje morje, posebno soli in rib. Brez dovoljenja Benetk si nihče ne sme jemati soli iz morja.

Da bi mogle svoje gospostvo nad Jadranskim dejansko izvajati, so si na njegovih obalah osvojile vse postojanke, ki so se ji zdele potrebne za krepitev beneške trgovine.

Tako so si podvrgele pretežni del Dalmacije in tudi obrežna mesta v Istri. Beneška država je segala nekaj časa tudi na Goriško in Tolminsko, tako da je trgovino Trsta lahko ovirala in dušila ravno tako z morja kakor s kopnega.

Na Jadranskem morju so se Benečani čutili take gospodarje, da so ga imenovali eno-

stavno »Il golfo di Venezia« ali Beneški zaliv. Njim podvržena mesta so lahko trgovala le pod beneško zastavo, plula lahko le po progah, ki so jih določale Benetke, in pod njih stalnim nadzorstvom.

Kdor je hotel kupčevati na Jadranu, je moral blago najprej ponuditi Benetkam in, šele če ga te niso marale, ga je smel prodati komu drugemu.

Trst se je tej beneški objesti upiral, kolikor je mogel, iskal pomoči v zaledju in jo končno našel pri avstrijskih vladarjih. Toda dokler so bile Benetke močne in obvladovale s svojim brodom ves Jadran, se Trst kljub temu ni mogel razvijati.

ZAČETKI MODERNEGA TRSTA

Naše mesto je začelo dihati šele v trenutku, ko je v 18. stoletju upadla politična moč Benetk in je Karel VI., oče Marije Terezije, l. 1717 lahko proglasil svobodo plovbe po Jadranskem morju. Tako je bila odstranjena stoletna politična ovira, ki je Trstu zapirala pot v svet.

Toda s tem niso še bile vse težave premagane. Trst ne leži kakor mnoge druge luke ob veliki reki, s katero bi bil prometno in trgovsko vezan na plodno in bogato zaledje. Neposredno za mestom se dvigajo strmi bregovi pustega Krasa in ceste, vodeče iz Trsta v osrčje srednje Evrope, so bile do 18. stoletja slabo prehodne.

Da je naše pristanišče postalo lahko dostopno srednji Evropi, je bilo potrebno mnogo truda. Graditi je bilo treba čez planine udobne ceste, država je morala trgovino s Trstom z različnimi davčnimi olajšavami naravno podpirati.

Pravi gospodarski razmah Trsta se je začel šele z izumom železnice in ladij na paro. Avstrijska vlada in avstrijsko gospodarstvo sta žrtvovala ogromno denarja, da se je povezal Trst s prikladnimi železniškimi progami, mu izgradila moderno pristanišče in ustvarila trgovsko mornarico. Potrebno je bilo vrtati predore skozi visoka gorovja in umetno širiti in poglobljati luko.

Moderni Trst je plod človeške volje, je uspeh vztrajnih in dolgih naporov narodov iz zaledja. Njegov razvoj je bil tolikanj odvisen od volje človeka, da so na Dunaju nekaj časa razmišljali, ali bi ne kazalo izgraditi Avstriji trgovski izhod na morje namesto v Trstu v — Devinu.

SVOBODNA LUKA

Vendar dobre prometne zveze niso zadoštvale, da bi se Trst razvil iz kmečko-ribiškega mesteca v moderno evropsko pristanišče. Potrebno je bilo najti način, kako pri-

vleči v mesto sposobne in podjetne trgovce in druge gospodarstvenike, ki bi tu začeli kupčevati, graditi ladjedelnice in raznovrstne tovarne.

V ta namen je Avstrija že leta 1719 povzdignila Trst v svobodno luko. V odloku Karla VI. je rečeno, da v pristanišče smejo priti brez posebnega dovoljenja ladje iz vseh delov sveta. Trgovci lahko izkrcavajo in tovorijo blago vsake vrste in jim zato ni treba plačati nobene pristojbine. Iz luke lahko plovejo po volji, kamorkoli jim drago. V mestu se smejo svobodno nastaniti tuji trgovci in obrtniki, ki uživajo tu isto zaščito kakor domačini.

Marija Terezija in njeni nasledniki so svobščine Trsta še razširili, carine prosto ozemlje raztegnili iz luke na vso tržaško občino. Ker so bili tu davki nizki in življenje poceni, so v mesto drli podjetni ljudje iz vseh dežel Avstrije in tujine. Trst je neprestano rasel in po izumu železnice in parnika je začel bujno in naglo cveteti. Gnezdo, ki je leta 1700 štelo 5.700 duš, je leta 1913 bilo veliko mesto z 247.000 prebivalci, ena najvažnejših luk na Sredozemlju.

Kar je bilo v začetkih umetno, predvsem uspeh močne politične volje, je postalo s časom naravno: s svojimi izvrstnimi zvezami po suhem in po morju, s svojimi odličnimi pristaniškimi napravami se je Trst postavil na lastne noge in bogatel. Vlada je lahko ukinila carine prosto ozemlje občine in obdržala v veljavi samo prosto luko.

KRIZA TRŽAŠKEGA GOSPODARSTVA

Z razpadom Avstro-Ogrske je Trst zabredel v krizo. Ogromno zaledje našega mesta se je razdrobilo v 7 držav s sedmoro različnih carinskih meja. S tem, da je prišel Trst pod Italijo, se te dežele niso več mogle svobodno posluževati našega pristanišča. Vsaka je bila prisiljena sklepati z Italijo poseben trgovinski dogovor in se z njo pogajati. Svojo gospodarsko korist in samostojnost so skušale zaščititi tudi na ta način, da so usmerjale svojo trgovino k drugim pristaniščem ali si gradile lastne luke.

Da bi ohranila Trst pri življenju, je Italija zmetala v naše mesto velikanske denarje in zgradila tu tudi industrijski pas. Mesto kljub temu ni moglo več napredovati in rasti.

Po drugi svetovni vojni je Trst doživel dozdeven razmah, ker je njegova luka dosegla in celo preseгла promet iz leta 1913. Toda to je bilo le začasna in varljivega pomena: pristanišče je delalo, ker so Anglo-Ameri-

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

RUSIJA IN ZAPADNI SVET

Sovjetska vlada je, kakor smo pisali, predlagala, da bi se 29. t. m. sklicalo zborovanje 23 držav, na katerem naj bi sklepali o končnem pomirjenju Evrope.

Vabilo so na zahodu odklonili, češ da bi bil sestanek brezuspešen, ker ga ni mogoče v tako kratkem času dobro pripraviti.

Molotov je odgovoril, da bi Moskva bila voljna zborovanje preložiti, če se medtem Nemčija ne sprejme v zapadno skupnost.

Tu je jedro: Rusiji gre navzkriž, da bi se Nemčija spet oborožila, in zato bi rada preprečila odobritev pariških dogovorov.

Na zapadu mislijo narobe: Eisenhower je predvčerajšnjim izjavil, da je treba najprej Nemčijo vključiti v zapadni svet, nato bodo šele mogoči uspešni razgovori s Sovjeti. Edino enoten in čvrst zapad bo pri pogajanjih kos Rusiji.

Mendès-France predlaga, naj bi se sestanek sklical meseca maja.

DOMAČI SO BILI IZLOČENI

Pisali smo, da je pri zadnjih volitvah v deželni zbor Doline Aoste dobila stranka domačih francoskih avtonomistov (Valdostanska zveza) le enega poslanca, Kršč. demokracija z zavezniki pa 25, čeprav sta organizaciji skoro enako močni.

Kako je to mogoče? Zato ker je volilni zakon krivičen: zadostuje, da imaš le nekaj glasov večine, pa ti pade vsa oblast v roke. Proti domačinom so potegnili s Kršč. demokracijo fašisti, socialni demokrati in liberalci, in Fanfanijeva stranka je zmagala.

Zveza komunistov in nennijevcev je imela 513 glasov več kot domači avtonomisti, pa je dobila 9 poslancev, ti le — enega.

Taka je italijanska demokracija v praktičnem življenju. Kršč. demokracija se »zmaže« veseli, francoski avtonomisti protestirajo.

NOVI DAVKI

V Italiji nameravajo povečati državnim uradnikom plače. Država potrebuje v ta namen mnogo denarja in je naložila 30 milijard novih davkov, tako na cigarete, radijske sprejemnike, na obrtniška dovoljenja, na pivo in druge potrebščine.

Vzdrževanje silnega števila uradnikov je »draga špasa«.

TITOV GOVOR

Tito je preteklo nedeljo postal častni občan Kopra in Buj. V Kopru je govoril zbrani množici o odnosih do Italije in o mednarodnem položaju.

Z rešitvijo tržaškega vprašanja — je rekel — ne moremo biti stoddostno zadovoljni. Dobro pa je, da je bila slovenska manjšina s posebnim statutom zaščitena. Če bi šovinisti kljub temu nastopali sovražno zoper Slovence, Jugoslavija ne bo odgovarjala z enakimi merami. Vendar je prepričan, da bo italijanska vlada znala preprečiti izpade proti Slovencem, ker se zaveda svoje odgovornosti pred mednarodno javnostjo. Jugoslavija želi, da bi se med sosednjima deželama razvilo prijateljsko sodelovanje v gospodarstvu in politiki.

Tudi razmerje do Sovjetske zveze se je v zadnjem času precej izboljšalo. Vendar je izključeno, da bi se Moskva mogla še kdaj me-

šati v notranje zadeve Jugoslavije. Novi odnosi do Sovjetske Rusije ne smejo oddaljiti Jugoslavije od Amerike, Velike Britanije in Francije, saj so nam te dežele »bile v najtežavnejših trenutkih prijateljice«.

ENOTNI NASTOP SLOVENSKE OBČINSKIH MOŽ

Našo javnost je prevzelo globoko zadovoljstvo, ko je zvedela, da so se vsi slovenski župani in občinski svetovalci brez ozira na strankarsko in ideološko usmerjenost združili ter sklenili skupno braniti narodne pravice, ki nam jih zagotavlja posebni statut.

Občinski svetovalci in župani so edini od ljudstva zakonito izvoljeni zastopniki Slovencev na Tržaškem. Deželni in državni poslancev mi na žalost nimamo.

Vsi poštene in zavedni slovenski ljudje žele, da bi sklenjena vsenarodna zveza držala ter se spremenila v trajno uradno zastopništvo tržaških Slovencev v vseh zadevah posebnega statuta.

Naše občinske moče je treba pri njih delu iskreno in nesebično podpirati!

NASELITVENA POLITIKA

Pred dnevi sta se mudila v Trstu in Gorici minister za kmetijstvo Medici in podtajnik pri predsedništvu vlade Ferrari-Aggradi ter imela tu važna posvetovanja.

Gre za to, kako uporabiti 5 milijard lir, ki jih je Rim določil za podpiranje istrskih beguncev v naših krajih. »Piccolo« piše, da bo po ministrovem mnenju treba beguncem najprej poiskati službe v Trstu, nato na Gorškem in šele v skrajnem primeru v notranjosti republike. To tudi zavoljo tega, da se »na skrajni meji domovine« ustanovi čvrsta narodna skupina.

V »središču razgovorov« — pravi list — je stalo vprašanje, kako okrepiti naselje v Devinu s tem, da se v njem nastanijo nove družine »begunskih ribičev«. Potujčevanje slovenske zemlje naj bi se torej odločno in po načrtu nadaljevalo.

Razgovorom je prisostvoval poleg generalnega komisarja Palamare in zastopnikov priseljencev tudi tajnik tržaške Krščanske demokracije prof. Romano.

In s tako protislovensko in protikrščansko stranko naj bi Slovenci še sodelovali!

CHURCHILL IN NEMCI

Stari Churchill je imel te dni shod, na katerem je rekel, da je že l. 1945, to je pred koncem vojne, mislil na to, da bo morebiti potrebno Nemce zopet oborožiti.

Za primer, da bi bila sovjetska vojska prodrla predaleč proti zapadu, je bil odločen razdeliti med Nemce orožje in se z njimi zvezati.

STEKLENI ČOLNI

Na svetu je čedalje manj gozdov in zato pomanjkanje lesa. Angleži so si začeli pomagati na ta način, da izdelujejo motorne čolne iz umetne smole, ki je pretkana s steklenimi vlakni.

Taki čolni imajo prednost, da ne segnijo, ker jim črvi ne morejo do živnega, in da ne gorijo. V ladjedelnicah s časom ne bodo potrebovali lesa.

SMRT ANDREJA VIŠINSKEGA

Komunistični veljak Višinski je 22. novembra nenadoma umrl v New Yorku. Medtem ko je sestavljal govor in se pripravljaj, da gre poslušat Mendès-Francea, ga je udarila srčna kap. Bil je na mestu mrtev.

Njegovo truplo so prepeljali obenem z vdovo in hčerko na letalu v Moskvo, kjer ga bodo svečano pokopali.

MEDDRŽAVNI DOLGOVI

Italija mora plačati Jugoslaviji še poslednji del vojne odškodnine, ki ga cenijo na 85 milijonov dolarjev. Zato je pa Jugoslavija dolžna odšteti Italiji odškodnino za imetje, katerega so optanti in italijanski državljani pustili v Jugoslaviji, in je bilo razlašeno. To znaša okoli 50 milijonov dolarjev. Ostane razlika 35 milijonov dolarjev ali 22 milijard in 50 milijonov lir.

Zdi se, da Italija ne bo poravnala dolga v denarju, ampak v blagu. Jugoslaviji bo dala stroje in ji uredila nove tovarne, kar bo v korist tudi laški industriji.

KOLIKO STANE POKVARJENA GOSPODA

Pravda Montesi še zmerom teče in nihče še ne ve, zakaj je morala lepa Vilma umreti.

Proces pojde v zgodovino, saj se je zaradi njega zamajala vlada in je moral en minister odstopiti. Povrh je stal doslej državo, to je ljudstvo, okoli 300 milijonov lir. Samo za papir, črnilo in prepisovanje je šlo 300 tisoč.

Medtem so pustili na začasno svobodo »grofa sv. Jerneja« Montagno in Piccionija. O prvem pišejo, da sedaj moli, o drugem, da se ukvarja z glasbo. Da je Montagna že prej molil k sv. Jerneju, namesto da se je ukvarjal z dekleti, bi bilo bolje zanj, za vlado in za žepe davkoplačevalcev.

JUGOSLOVANSKO-AMERIŠKI POGOVORI

Po 10 dneh so se gospodarska pogajanja med Jugoslovani in Amerikanci v Washingtonu zaključila. Nadaljevali jih bodo v Beogradu, ker se niso mogli v vsem zediniti.

Jugoslavija dolguje tujini vsega 400 milijonov dolarjev, za kar odplačuje letno 50 milijonov. Da bi ji bilo lažje, bi rada odštela letno le 20 milijonov, zato bi posojila morala postati dolgoročna. Obenem se poteguje pri Mednarodni banki za novo posojilo, da bi okrepila svojo industrijo.

Odposlanstvo banke pride zastran tega v kratkem v Jugoslavijo.

ODLIKOVANJE ZLOČINCA

Ob 102. obletnici ustanovitve italijanske policije so podelili odlikovanje tudi dr. Gaetanu Collottiju.

Ta policist je vsem Tržačanom, posebno še Slovencem, ostal v zelo slabem spominu. Marsikdo je okusil njegovo krutost na lastni koži, mnogi so v njegovi »žalostni vilici« v ul. Bellosguardo izgubili življenje.

In sedaj ga proslavljajo!

Tržaška javnost je upravičeno ogorčena. Stevilne organizacije in celo vladne stranke so proti odlikovanju protestirale in zahtevale takojšen preklič!

Osebe, ki so dale pobudo za žaljivo odlikovanje, bi morali klicati na odgovor!

„Imenovanje duhovnikov vznemirja goriške meščane“

Pod tem naslovom je Il Piccolo priobčil pretekli petek članek, s katerim hoče vplivati na goriškega nadškofa, da bi ne imenoval niti za prošta niti za novega župnika na Travniku duhovnika »slovenske narodnosti in slovenskega občevalnega jezika«. Piccolov članek pravi, da se zaveda kočljivosti in važnosti celotnega vprašanja, ter da si on in italijanski meščani niti misliti ne morejo, da bi cerkvena oblastva ne imela obzira do nacionalnega čustvovanja travniških župljanov in vseh meščanov. Ti bi namreč nikakor ne mogli odobriti imenovanja slovenskega premeta, ki bi vodil župnijo osrednjega dela našega mesta.

O imenovanju prošta pripominja člankar, da ima zadnji dedič neke goriške plemiške družine (gre za barona Codellija), ki je cerkveni patron, pravico, izbrati novega prelata. Nadškof, poudarja Piccolo, bo prav gotovo primerno očeval italijanstvo cerkvenih ustanov v Gorici in ne bo dovolil, da bi se z njegovo pomočjo okrepili nenarodni interesi.

Kakor dolgih 73 let je Piccolo torej tudi sedaj začel hujskati proti Slovencem. List ima prav gotovo zgodovinsko zaslugo, da je bolešno zastupil tukajšnje Italijane s sovražstvom do Slovencev. Saj ga danes vidimo zopet na delu, kako ovira resnični sporazum med obema narodoma. Zato razumemo, da je mogel le »Piccolo« priobčiti omenjeni članek.

Najodločneje moramo zavriniti Piccolovo trditev, da bo nadškof primerno očeval italijanstvo cerkvenih ustanov. Kajti nobena cerkvena ustanova ni in ne more biti sama po sebi italijanska. Obramba italijanstva ni prva naloga katoliškega škofa. Njegova dolžnost je, da vlada v cerkvah pravičnost, enakopravnost med obema narodoma. Tako zahteva duh vesoljnega katolicizma. Piccolo sam priznava, da imajo Slovenci pravico do drugega cerkvenega dostojanstva v deželi, saj pravi, kako se baje lotevata vseh meščanov bojazen in vznemirjenje, da bi se to imenovanje res izvršilo.

Peščica Slovencev naj bi torej bila nevarna veliki 50-milijonski italijanski državi! Mi smo nasprotno mnenja, da je zadovoljitev narodnih manjšin na mejah najvišji nacionalni interes Italije.

V ostalem pa nimamo namena, upirati se imenovanju italijanskega duhovnika na iz-

praznjeno mesto v stolnem kapitlju, posebno ker vemo, da se noben slovenski duhovnik ne poteguje za to dostojanstvo.

Vprašanje župnije na Travniku pa je neprimerno kočljivejša in važnejša cerkvenopolitična zadeva. Naravnost nezaslišano je, da nimajo danes Slovenci v Gorici svoje samostojne župnije. To stanje je nevzdržno. Tu ne gre za to, da se za travniško župnijo, ki je do danes po večini italijanska, imenuje slovenski župnik, ampak za to, da se določi travniška župnija kot župnija vseh Slovencev v mestu, in sicer na tako imenovani personalni osnovi.

Ustanovitev slovenske samostojne župnije bi bila v skladu z duhom pravega katolicizma in bi bila obenem zgodovinsko ter živo katoliško dejanje, s katerim bi se končno

strinjali tudi vsi dobromisleči italijanski verniki. Tej pravici se Slovenci ne bomo nikdar odrekli.

Nadškof msgr. Ambrosi pozna to zahtevo slovenskih vernikov. Na njem je, da o tej stvari odloči. Slišali smo tudi, da se nihče izmed slovenskih duhovnikov ne poteguje niti za župnijo na Travniku, in sicer iz dveh razlogov: najprej zato, ker je prepričan, da je v današnjih razmerah ne bo dobil, in drugič zato, ker bi marsikoga zadela kap, če bi slišal, da je slovenski duhovnik postal župnik na Travniku ali prošt v stolnem kapitlju. Prav dobro namreč poznamo cerkvene razmere v Italiji in bolezen nekaterih vodilnih političnih krogov, in ta se imenuje šovinizem. Ta bolezen je rodila, rodi in morda bo še dalj časa rodila cerkvi, državi in ljudstvu strahovito gorje.

Mi Slovenci pa kljub vsemu mirno zremo v svoje svetle zvezde in se svojim pravicam ne bomo nikdar odrekli!

Gospodarski obstoj in napredek Trsta

(Nadaljevanje s 1. strani)

kanci preko Trsta zalagali svojo vojsko v Avstriji in južni Nemčiji ter pošiljali skozi naše pristanišče v velikih množinah Unrrino in Marshallovo pomoč različnim državam v srednji Evropi in na Balkanu. Brž ko so te pošiljatve prenehale, je bil Trst zopet v krizi.

Danes stoji naše mesto sredi krute in težke stvarnosti, da ne more ne živeti ne umreti. Trst je zgubil pretežni del svoje nekdanje mornarice, prišel ob glavne trgovske proge v prekomorske dežele, zgubil svoje slovite zavarovalne družbe in bivši trg s kavo, njegove ladjedelnice so le deloma in neredno zaposlene in število brezposelnih narašča.

Toda Trst bi lahko vendarle živel in prosperoval, zakaj mnoge dežele iz zaledja težijo kljub vsem vojnjam in državnim prevratom še vedno k našemu pristanišču. Avstrijska republika pošilja v svet še danes nad 70 odstotkov svojih pridelkov in izdelkov skozi Trst. Ravno tako bi se tudi druge dežele posluževale našega pristanišča, če bi padle ovire, ki promet zadržujejo ter bi se Italija odločila, da izda za Trst pogumne in izredne gospodarske ukrepe.

REŠITEV JE V SVOBODNEM PODROČJU

Učiti bi se morala iz preteklosti našega mesta ter seči po sličnih sredstvih kakor bivša Avstrija. Če bi obnovila ne le svobodno luko, temveč povzdignila mesto Trst z vso ceno A v carine prosto področje, bi bila gospodarska kriza pri nas kaj kmalu rešena.

Da bi naši bralci spoznali, kaj bi tak velikopotezni ukrep pomenil za naše gospodarstvo, bomo omenili le nekaj preprostih primerov. Danes stane pri nas 1 kg sladkorja 260 lir, trošarina nanj pa 92 lir na kg. Za bencin plačaš 128 lir na liter, a od tega odpade 105 lir na državo. Kava bi stala brez carine več ko polovico manj kot danes. Meso, za katero plačaš v Jugoslaviji recimo 300 dinarjev, stane v Trstu 1200 lir. Pod Angleži in Amerikanci so Tržčani uživali kruh in moko po cenah na svetovnem trgu. Ko so začeli uvažati moko iz Italije, je zaradi državnih pristojbin nastala zguba 1 milijarde in 100 milijonov lir na leto. Cigarete Nazio-

nali Esportazione stanejo v Trstu 130, v Italiji 200 lir zavojček.

Iz tega lahko vsakdo spozna, kako močno bi padle cene življenjskim potrebščinam in surovinam na Tržaškem, če bi se področje proglasilo za popolnoma in v celoti prosto cono.

Življenje bi se pocenilo za približno 30 odstotkov in proizvodni stroški vseh tukajšnjih podjetij bi bili tako nizki, da bi mogla z lahkoto tekmovali z inozemstvom. Dobri dobički bi privabili v Trst celo vrsto ljudi iz raznovrstnih držav in naše gospodarstvo bi mahoma oživel in napredovalo. Brezposelnost bi zginila in prebivalstvo bi bilo zadovoljno.

ALI BI TO ŠKODOVALO ITALIJI?

Nekateri poročajo, da je svobodno tržaško področje neizvedljivo, ker bi Italija s tem zgubila silne dohodke.

Da bi bila ob lepe dohodke, je res, toda pomislimo le, koliko silnih milijard je Italija vrgla v Trst po prvi svetovni vojni in koliko jih bo morala sedaj, ko je prevzela upravo nad našim ozemljem. Ravno kar je bilo podpisano državno posojilo 30 milijard za Trst. Trst je bil zguba po letu 1919 in je zguba danes.

Ustanovitev svobodnega tržaškega področja bi pa ozdravila našo gospodarsko krizo dokončno in za vso prihodnost. V skrajnem primeru bi Italija od Trsta ne imela dobičkov, škode in zgube bi pa od njega gotovo ne imela.

Zato bi pa Trst cvetel in zadovoljeval vse potrebe držav v sosedstvu in zaledju in tako bi bil položen temelj trajnemu, zares prijateljskemu sodelovanju med Italijo in vsemi njenimi sosedi. Zakaj naj bi Italiji to škodovalo? Silna politična korist, ki bi jo od takega stanja imela, je nadvse jasna in neovržna.

Zadovoljstvo tukajšnjega prebivalstva in stalen mir na Jadranu in v srednji Evropi je dobrina, za katero se Italiji splača marsikaj žrtvovati. Če bodo njeni odgovorni državni ki dorasli svoji zgodovinski nalogi, bodo svobodno področje, ki naj zaobjema Trst in vse podeželje, ustvarili ter s tem trajno koristili lastni domovini.

VOJAŠKA MOČ VZHODA

Medtem ko diplomati čedalje bolj glasno govorijo o pomirjenju Evrope, oboroževanje naglo raste.

Vrhovni poveljnik Atlantske zveze v Evropi general Gruenther trdi, da ima Rusija danes že 20 tisoč lovskih letal, med njimi 500 na reakcijski pogon. Zelo je izpopolnila tudi atomsko orožje. Njeni zavezniki v vzhodni Evropi so povečali število svojih divizij od 50 na 70 do 80. O sovjetskih divizijah ni govoril.

Edino, kar more Zapad spričo tega narediti, — pravi general — je, da »organizira lastno obrambo do take stopnje, da postane napad nemogoč ali vsaj za napadalca nepri-
vlačen«.

Dopisi iz Goriške

SMRT GORIŠKEGA PROŠTA

V torek, 9. novembra, je umrl v Gorici prošt goriške nadškofije in metropolitanske kapitlja Evgen Pividor.

Pokojnik se je rodil 10. oktobra 1895 v Ločniku in postal duhovnik 1. 1920. Od 1925. do 1935. leta je župnikoval v Moši. Nato je bil imenovan za goriškega prošta, ki je po službeni lestvici prvi za nadškofom.

Umrlega so prepeljali v Mošo, kjer je bil pokopan ob izredno veliki udeležbi furlanskih in slovenskih vernikov in oblastnikov.

Msgr. Pividor je bil zares dober in pravi katoliški duhovnik. Ena izmed odlik njegovega značaja in njegove plemenite duše in ne mala je bila njegova kristalna poštenost in pravičnost do slovenskega naroda. Poznamo italijanskega duhovnika v goriškem kapitolu, ki bi mu bil edini vredni naslednik in zato bo imenovanje novega goriškega prošta preizkušnja, ki nam bo natančno razjasnila, kje smo in kam plovemo v cerkvenopolitičnem življenju.

Pokojnika slavi ves krajevni italijanski tisk kot idealnega rodoljuba, ki je bil zaradi svojega narodnega mišljenja ob izbruhu prve svetovne vojne tudi konfiniran. Slavljenju se iz polnega srca pridružujemo tudi mi slovenski verniki in ga postavljamo vsem Italijanom, zlasti pa njihovi duhovščini za svetel vzor mišljenja in ravnanja do Slovencev.

Naj mu da večni Bog bogato plačilo za njegovo zvesto službovanje!

SOLKANSKO POLJE

Menda ni Novi list naletel v nobeni vasi na takšno razumevanje kot pri nas na Solkanskem polju. Popolnoma se strinjamo z njegovim programom, da morajo vsi Slovenci v narodnih stvarih držati skupaj. — Pri nas ni sovraštva. Tudi s sosedi Furlani se dobro razumemo. Svojih pravic si pa ne pustimo jemati. Saj hodijo vsi naši otroci v slovenske šole. Le ena družina je izjema. Zato pa je v hiši večkrat prepir. — Tudi v cerkvenem pogledu smo bolj prikrajsani. Spadamo res pod Placuto, a do tja imamo daleč, posebno v slabem vremenu. V okolju enega kilometra imamo pa kar tri kapele — seveda brez slovenske besede. Pred nekaj časa je hodila od hiše do hiše neka ženska iz mesta. Pravila je, da jo pošilja neki gospod — oblastila pa ni imela — da bi se postavila pri nas neka kapela za Marijino leto. Stvari pa ni raztolmačila prav nič jasno; zategadelj bi bilo bolje, da pride kdo resnejši in se pomenimo, kaj bi se zidalo, kakšni bi bili stroški in potem bi seveda morali tudi v žep seči, kar ni tako lahka reč. Letina je namreč bolj šibka. Lani nismo pri rdečem radiču niti za stroške prejeli. Povrhu nam je na zadnjem koncu (proti meji) še toča vse pobila. Pa korajže se ne zgubimo!

IZ ŠTEVERJANA

Baron Teufenbach ima v slovenskih brislih vaseh precej kolonov, veliko svojih njiv pa je oddal v Jazbinah, Pevmi, na Prevalu in Oslavju v najem. Samo pri nas ima 15 najemnikov. Za mnoge njive zahteva kar 20 tisoč lir najemnine in pristojbino za najemniško pogodbo. Najemnina je odločno preti-

rana, saj jo obsoja tudi agrarni sindikat. Pri tem je treba še poudariti, da gre za gole njive in ne za vinogradno zemljo ali sadovnjake, ki so bolj donosni. Večina Teufenbachovih posestev, ki jih imajo v najemu naši kmetje, leži v krajih, kjer je toča uničila skoro celotni pridelek.

Kljub temu je baron zahteval, da morajo kmetje plačati do 11. novembra vso najemnino, ker jih bo drugače tožil. Celotno pri normalni in dobri letini se stroški za oranje, posev, gnojenje, pletev, osipavanje in žetev komaj krijejo. Dobička ni nobenega. Kaj pa pri slabi letini, kot je bila letos?

Kako naj označimo ravnanje gospodarjev, ki nočejo od pretirane najemnine prav nič popustiti, ali pa vsaj nekoliko počakati? Mišlimo, da tako ravnanje ni človeško. Novi list je torej pisal pravilno.

Naj ob tej priliki še omenimo, da je preteklo soboto praznoval 80-letnico g. Štekar Anton, zdrava korenina naših Brd. Slavljenec je bil vse življenje delaven in podjeten, izredno skrben in sposoben gospodar. Vsak, ki pozna njegov dom, gospodarska poslopja in zlasti še njegove vzorne, čiste hleve, občuduje slavljenčevo gospodarsko sposobnost in naprednost. Odlikuje pa ga tudi darežljivost za slovenske narodne ustanove, zlasti za sirotišče, ki se ga večkrat spomni z jabolki, s krompirjem in drugimi dobrinami. 80-letnico je mož praznoval v krogu svoje družine. Slavljenču čestitamo vsi Števerjanci.

PODGORA

Cujemo, da bo naša predilnica uporabila skoraj dve milijardi lir za gradnjo novih tovarniških prostorov in nabavo novih strojev. Tako bo lahko izdelala 3000 stotov rajonskih kosmičev, ki jih uporabljajo zlasti za

ženska oblačila. Ker bo tovarna z novimi napravami znatno dvignila proizvodnjo, bo lahko zaposlila 300 novih delavcev. O tem je Novi list sicer enkrat že poročal, a danes se to, o čemer se je tedaj le govorilo, potrjuje kot resnično.

Ob tej priliki pozivamo upravo podjetja, da zaposli v tovarni predvsem domačine, kar je edino pravično in zares socialno.

SOVODNJE

V tednu sv. Martina je bil pri nas misijon. Vodil ga je z velikim uspehom č. g. Jože Vidmar. Cerkvene pobožnosti so se posebno vneto udeleževali fantje in moške. Imeli smo tudi lepo procesijo po vaških poteh. Zopet enkrat se je izpričalo, da je goriško ljudstvo globoko verno, saj so se misijona udeležili skoraj vsi vaščani ne glede na politično pripadnost. G. župan Češut je dal ob tej priliki svojim občanom najlepši zgled.

Z VRHA

V zadnji številki smo izrazili začudenje nad grobim neznanjem osrednjega urada v Rimu, ki odloča o prošnjah za napeljavo elektrike; saj ni niti vedel za naš ponosni Vrh.

Danes pa smo zvedeli, da bodo zgradili na našem Sv. Mihaelu spomenik v spomin vojaka Totija, ki je padel med prvo svetovno vojno. Tudi to dokazuje resničnost naše trditve, da je naš kraj znan iz prve svetovne vojne skoraj vsakemu Italijanu.

Opozorilo

našega uredništva v Gorici

Uredništvo našega lista javlja naročnikom in dopisnikom, da jim bo odslej na razpolago tudi vsako nedeljo od 10. do 13. ure. S tem hočemo ugoditi njihovi želji in potrebi, da bi imeli z nami stalne in ožje stike.

Žaloigra slovenskih optantov

Pretekli petek je prefekt De Zerbi sprejel slovenska deželna poslanca gg. Bratuža in Nanuta. Predmet razgovora se je tikal položaja slovenskih optantov in njihovih otrok. V zadnjih dneh je bilo namreč osem otrok izgnanih iz slovenskih šol. Prepisati so se morali v italijanske. Ko je goriško prefekturo upravljal današnji visoki komisar v Trstu g. Palamara, je bilo iz slovenskih šol izgnanih približno 130 dijakov.

Naša poslanca sta opozorila g. prefekta na hudo moralno trpljenje slovenskih staršev in njihovih otrok. Poudarila sta tudi težko gospodarsko škodo, ki jo naši ljudje trpijo zaradi današnjih šolskih predpisov. Se posebej sta protestirala proti današnjim ukrepom šolskega skrbništva, ker so protizakoniti in protiustavni.

Ustava ne prepoveduje ali zapoveduje vpisa v italijansko šolo, tako da v slovensko šolo lahko vpiše svoje otroke vsak državljani, naj bo italijanske ali slovenske narodnosti. Kdo more prepovedati staršem, da bi vpisali otroke v slovensko šolo, če želijo, da se nauče poleg italijanščine tudi slovenščino? Po ustavi nihče!

Trditev, da so se slovenski starši odrekli slovenski narodnosti s tem, da so v opciji označili italijanski jezik kot občevalni, je

naravnost smešna. Saj vemo vsi, kaj pomeni občevalni jezik in kako so to spako razne države zlorabljale v raznarodovalne namene.

Politična oblastva, zlasti šolska, dobro vedo, da so danes vpisani na slovenskih šolah le otroci slovenske narodnosti. Zgodilo se je baje celo, da je morala slovenska mati iz Šandreža v zadnjih dneh prepisati svojega otroka iz slovenske šole na italijansko, češ da je njen mož, ki je medtem postal državljani Kanade, tuj državljani. Najbolj žalostno pa je, da hodijo od hiše do hiše odposlanci, ki na razne načine pritiskajo na starše, naj prepišejo svoje otroke na italijansko šolo.

Skrajni čas je, da se ta kulturna sramota čimprej odpravi.

Mi smo mnenja, da v naši deželi ne bo miru, dokler se italijanska večina in zlasti politična in šolska oblastva ne odpovedo raznarodovalnim ciljem. Žaloigra optantov in njihovih otrok ne bo stopila z dnevnega reda, dokler šolsko vprašanje ne bo rešeno tako, kakor odgovarja božjim in naravnim pravicam. Borba slovenske manjšine je sveta, visoko kulturna in vsa njena politika obstoji v tem, da obvaruje državne in cerkvene oblastnike, da bi delali slovenskemu človeku krivice in tako za sedaj in za večnost obremenjevali svoje duše s pregrešnimi dejanji.

Beneška Slovenija

ŠEMPETER SLOVENOV

Zadnjo nedeljo v oktobru je uradno prevzel župnijski novi župnik Francesco Venuti. Slovesno mu jo je izročil dekan čedadskega kapitlja ob prisotnosti mnogih civilnih in vojaških oblastnikov ter lepega števila duhovnikov.

Svečanost je bila dobro pripravljena in velika župnijska cerkev je bila polna vernikov. Mogočni cerkveni zbor je lepo zapeel Perosijevo pontifikalno mašo. Zunaj cerkve je zbudila veliko zanimanje in praznično razpoloženje godba malčkov Tomadinijeve sirotišnice iz Vidma. Popoldne je novi župnik blagoslovil novo pokopališče, za katerega je vlada prispevala štiri milijone lir.

Zvedeli smo tudi, da je bil imenovan za novega kaplana v naši župniji č. g. Bujetti, profesor našega učiteljskega.

Ob vznjožu Stare gore je domači lovec ubil velikega merjasca. Že več mesecev so ga zasledovali naši najboljši in strastni lovci, a divja mrcina jim je vsakokrat pokazala figo. Videli smo kosmatineca obešenega na oknu mesnice, kjer ga je dolgo občudovala gruča radovednežev.

ČEDAD

Znameniti trg sv. Martina je tudi letos zvalil v naše mesto mnoge kramarje in komedijante, ki so zasedli vsak kotiček tudi v okolici.

Te dni je kar mrgolelo ljudi iz Furlanije in še prav posebno iz naših dolin. Prišli so kupovat potrebščine za zimo in se zabavat. Gostilne in kavarne so bile stalno zasedene. Kamorkoli si vstopil, si našel na prijatelje, ki so te po stari navadi povabili k polnemu kozarcu. Pogovori so se seveda sukali o letošnji slabi letini, o sporazumu med Italijo in Jugoslavijo, ki bo, kakor upamo, zboljšal tudi današnje naše obupne gospodarske razmere. Ljudje so se zlasti menili o »slepih okrožnicah«, katerih očitni namen je, preprečiti medsebojno spoštovanje in mirno sožitje med tu živječima narodoma. Marsikdo je potegnil iz žepa zadnjo zloglasno okrožnico in nam jo dal brati. Ta novi »literarni« dokument ne potrebuje razlage. Dovolj bo, da je v prihodnji številki objavimo v dobesednem prevodu. Naj si potem bralci sami napravijo sodbo o razmerah, ki vladajo v Beneški Sloveniji.

OBSODBA SLOVENCA IZ KLODIČA

Na sodišču v Čedadu je bila 12. novembra razprava proti 44-letnemu Ernestu Zdravljicu iz Klodiča. Obtoženec se je na povratku iz Trčmuna, kjer je prisostvoval pogrebu msgr. Trinka, skregal v neki gostilni v Sovodnjah s 33-letnim Trinkom iz Cepletišč.

Znano je, da je omenjeni Trinko nagovarjal brigadirja orožnikov, naj prepove slovenske govore na odprtem grobu. Čutil se je ujaljenega, ko je slišal, da mu je Zdravljic očital fašistično miselnost in mu baje žugal z drugačnimi časi. Trinkov odvetnik dr. Girelli in državni tožilec sta zahtevala, naj sodišče obsodi Zdravljica na 200.000 lir globe.

Sodniki sicer niso ugodili v celoti tej zahtevi, a vendar pogojno obsodili Zdravljica na 34.000 lir globe in na 1 liro moralne odškodnine.

Nov dokaz, da živijo beneški Slovenci pač v nezdravih in zastrupljenih političnih razmerah, kar bo prej ali slej težko oškodovalo ugled italijanske demokracije v svetu. Naši opomini, ki jih objavljamo v slovenskem tisku, naj se že enkrat temeljito spremenijo celotno upravljanje in vladanje v Beneški Sloveniji, so še vedno glas vpijočega v puščavi. Cerkev in država imata, žal, še gluha ušesa.

Spomini iz starega Trsta

Brž spodaj je pa imela debelo, po latinsko natiskano:

»Gaudete, jubilate, austriaci populi, lungo exoptata pax nobis reddita est!« (Veselite se, radujte se, narodi avstrijski, dolgo zaželeni mir se nam je spet povrnil). Ko so ljudje brali take zmede, niso pač vedeli, ali spadajo k avstrijskemu Jožetu ali k francoskemu Bonapartu.

NAPOLÉON V TRSTU

Se isti teden je prejel magistrat ukaz vojaškega poveljstva, naj pripravi najlepše stanovanje v mestu. Hitro so šli s slikarji in tapetniki v palačo Brigido v ulici Pozzo del mare, da bi tam nastanili visoko osebnost, katere pa niso poznali.

Vse je bilo jasno, ko je 29. aprila zjutraj prijahal na belem konju vrhovni poveljnik Napoleon Bonaparte. Pred njim je na krasnih belcih jezdilo sto huzarjev. Okoli poveljnika so bili sami slavni generali: Berthier, Murat, Elark, Lannes, Bernadotte in adjutanti. Vse je strmel v bleščečo kavalkado. Še isti dan je bil velik sprejem pri Napoleonu. Najprej se je oglasil škof Buset z nekaterimi kanoniki. General jih je prijazno sprejel in jim tudi vse obljubil. Pozneje je bil sprejem na županstvu, kjer so se zmagovitemu Korzičanu poklonila mestna zastopstva in tuji konzuli. Za vse je imel Napoleon lepo besedo, le beneškega poslanika je tako nahrulil, da je brž zapustil dvorano. Prav tisti dan se je namreč zvedelo, da so v Benetkah ubili nekega francoskega mornarja. Nekoliko so Benečani tudi imeli prav, ker je Napoleon obljubil, da bo starodavno beneško republiko ohranil, zdaj pa je zanjo barantal z Avstriji.

Po vseh teh naporih je bilo zvečer Napoleonu slabo. Šli so iskat padarja, da mu je spustil malo krvi.

Naslednji dan je Napoleon spet imel raz-

govore z občinskimi možmi. Pohvalil je magistrat, da je dobro skrbel za mir in red v mestu. Zato je od vojnega prispevka treh milijonov popustil 400.000 turinskih lir. Mestno županstvo pa ni hotelo biti nič manj vpljudno in je Napoleonu darovalo najlepšega belega konja iz Lipice.

Zvečer je bila v gledališču slavnostna predstava. To pot niso Tržačani bili »furbasti«; tako zvana boljša družba se je vsa pokazala. Nekaj so namreč imeli v računu. Naslednji dan so poslali k Napoleonu mestnega svetovaleca Guadagninija v spremstvu španskega poslanika, da bi od okupatorja dosegel še kako zmanjšanje vojnega prispevka. Napoleon je oba lepo sprejel. Ko so začeli govoriti o denarju, se je samo sladko smejal — zinil pa ni prav nobene. Možaka sta osupla odšla. Kmalu za njima je francoski sluga prinesel na županstvo pisemce, kjer so brali, da so res popustili 400.000 lir, a to le, če se 200.000 lir plača v denarju v teku štirindvajsetih ur. Napoleon se je razumel na denar enako kot na meč!

Mestni možje so mu sporočili, da bodo stvar kmalu uredili, ostali dolg pa plačali v blagu. Tudi za to je Napoleon poskrbel. Ob pomolu so že pristale ladje, ki so bile naročene, da odpeljejo iz Trsta blago kot vojni davek.

No, ko so bile denarne stvari in kupčije urejene — saj za to gre pri vsaki cesarski in domovinski slavi — je Napoleon šel malo na sprehod po mestu. Prišel je do starega Lazaretta, kjer si je ogledal skladišča in pristaniške naprave. Ladje v luki so mu streljale v pozdrav.

Še isti večer, 30. aprila, je bodoči cesar med častnim pokanjem ladijskih topov odjahal v velikem spremstvu proti Gorici. V spomin na ta veliki dan so v Parizu kovali častno svetinjo. Trst se pa po Napoleonovem odhodu ni še prav oddahnil.

RAZGIBANO PREMIRJE

Ko je poglavar odšel, so Francozi ostali v Trstu še ves mesec. Nova poveljnica, naš stari znanec Dugna in general Lasalle, sta prevzela oblast. Zadnji je imel še posebno nalogo, da drži zvezo z avstrijskim zastopnikom generalom Merveldtom. To naj bi bila nekaka mešana komisija, ki je pazila, da po oddanem vojnem prispevku ne sme noben Francoz kaj zastonj vzeti.

Nekaj dni je res šlo. Sredi maja pa prikoraka general Bernadotte s 5000 možmi in 200 oficirji. Zahteval je od mesta, da jih nastani in prehrani. Avstrijski zastopnik je ugovarjal; zato sta dva bataljona pehote odkorakala proti Tržiču. V pristanišču se je pa zasidralo kar štirinajst vojnih ladij. To vam je bilo po mestu vojaških uniform!

Za Bernadottom je šel skozi Trst še en armadni zbor. Zvedelo se je, da gre francoska zasedba h kraju. Francozom naklonjeni meščani so se hoteli kar skrivaj vkreati na ladje, da bi jo z gospodarji vred popihali. Pa je že tako, da hlapce uboga, gospodar ga pa brene! Zaprli so kratkomalo vse dohode v pristanišče. Zadnje štiri dni so imeli Francozi same parade. Začeli so se pa tudi precej ošabno obnašati. V predmestjih so že kakega vojaka kamenjali. Straže so kar potrojili.

Oddahnili so se vsi, ko so se 22. maja začele umikati prve čete proti Tržiču. Drugi dan, 23. maja opolnoči, je močno bobnanje zbudilo vse mesto. Francoska posadka se je v strnjenih vrstah pomikala iz mesta. Še isto jutro so prišle z Bazovice hrvatske čete in nekaj konjenikov. Zanimivo je, da jim je šla naproti urejena in oborožena četa postavnih — Skedenjcev. Skedenj je tudi med francosko zasedbo ostal samostojen in ni bil podrepniški kot tržaška »botegarska« gospoda, ki vpije hura danes Petru, jutri Pavlu. No, in zdaj so ti možje sprejemali prihajajoče Hrvate.

(Nadaljevanje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

MLADOST PRED SODIŠČEM

V nedeljo zvečer je priredilo Slov. nar. gledališče v Trstu svojo tretjo krstno predstavo v letošnji sezoni. Uprizorilo je dramo »Mladost pred sodiščem« Hansa Tlemayerja, ki jo je prevedel Branko Gombač. V dramo je prikazal pisatelj eno najbolj perečih in značilnih vprašanj današnjega časa — mladinsko kriminalnost. Vendar se je ni lotil kot vprašanja zase, kot stvari, ki se tiče izključno mladine in njene vzgoje, torej pedagoško, kakor smo se, sodeč po naslovu, nekoliko bali, temveč je prikazal zadevo kot družbeno rano v življenjski zvezi z vsem sodobnim družbenim dogajanjem in kot njegovo naravno posledico. Še nikjer nismo videli tega vprašanja tako dobro prikazanega, še nihče ni tako ostro pogodil njegove psihološke plasti in razkril njegovih duševnih korenin. To so poskusili v francoskem filmu »Pred potopom«, ki smo ga pred kratkim videli v Trstu, vendar niso posegli tako globoko. Ostali so samo pri vzgojni in dnevno-politični značilnosti problema. Strah, ki ga imajo mladi ljudje pred življenjem, kot je bilo prikazano v filmu, se nam je zdel zato pretiran in njihovo ravnanje psihološko manj utemeljeno in zato nekam bolešno in nenaravno. Hans Tlemayer pa je imel boljši posluš za tisto, kar se dogaja v razočarani mladini. Razumel je, da izvirajo nagibi, ki jo vodijo v zločinska dejanja, iz njenega razočaranja nad starši in vzgojitelji, ki govorijo eno, počenja pa drugo, a pred vsem drugim iz občutka razočaranja nad življenjem, ki ni prav nič v skladu z visokimi ideali, s katerimi so ji polnili ušesa razni voditelji med vojno in prvi povojni čas, iz spoznanja, da so jih prevarili za njihovo — lepšo bodočnost.

Hans Tlemayer je prikazal to z usodo treh mladih Holandcev, dekleta in dveh fantov. Nosijo sicer holandska imena, a prav tako bi bili lahko Slovenci in Tržičani. Med vojno so bili prepuščeni samim sebi, delno po krivdi razmer, delno po krivdi staršev. Tako se je dekleta navadilo pohajkovanja — tudi z moškimi —, fanta pa črnoborizijanstva in kraje. V to niso zašli iz prirojenega slabega nagnjenja ali pokvarjenosti, ampak iz življenjske nujnosti — prav tako naravno, kakor so se mladi ljudje v drugačnih časih navadili kake obrti. Črnoborizijanstvo je bilo med vojno in v prvih povojnih letih najdonosnejši in zato tudi cenjen posel, zlasti če je imel črnoborizijanec tudi zavest, da je pomagal pri tem še pri dobri stvari, n. pr. da je prodajal maslo in živilske nakaznice pripadnikom odporniškega gibanja. Da so si dekleta skušala olepšati življenje s tem, da so hodila z ameriški vojaki, ko je bilo konec nemške zasedbe, in tudi z drugimi, ki niso skoparili z darili, se jim je zdelo čisto naravno. »Tako so delale vse moje prijateljice,« pravi pokvarjeno deklet v dramu. Vendar tiči v tej mladini nekaj dobrega — veliko več, kakor si starejši rod predstavlja. Za grobim, ciničnim obnašanjem mladih ljudi in za njihovo prostaško govorico in pokvarjenostjo se skriva toploučuteče, pošteno srce, ki je zmožno velikodušnih nagibov, kakršni so

njihovim staršem in sodnikom tuji. Trije mladi ljudje so čakali konca vojne kakor prerojenja vsega življenja; upali so, da se bodo izpolnile vse velike obljube o boljšem, moralnejšem in mirnejšem življenju, s katerim jih je pitala propaganda med vojno. A nič se ni izpolnilo. Življenje teče naprej, kakor da se ni nič zgodilo; gmojni in moralni položaj ljudstva se ni v ničemer izboljšal, zločini iz vojne časa niso kaznovani in junaštvo ni poplačano. Zviti kolaboracionisti, ki so znali pravočasno zapustiti potapljačo se barko in zlesti na ladjo zmagovalcev, imajo govore na spominskih proslavah za padlimi člani odporniškega gibanja in še naprej zastrupljajo življenje. Mladi ljudje ne razumejo globljih vzrokov vsega tega in sklenejo v svoji ogorčenosti odstraniti vsaj enega takih lažnivcev in zastrupljavcev, ki so krivi, da življenje ni postalo lepše in bolj pošteno. Ubijejo ga in zato pridejo pred mladinsko sodišče. Pri zaslišanju se razgrne pred nami vsa drama sicer pokvarjena, toda prevarane sodobne mladine in vsa hinavščina, topost in mrzla formalnost odraslih. V resnici so mladi obtoženci tisti, ki obtožujejo sodno družbo, četudi so se pred njo znašli v vlogi krivcev.

Tako je drama izredno aktualna in — priznati je treba — tudi zelo dobro napisana. Dejanje je ves čas napeto, da gledalci s pridržano sapo čakajo, kako se bo končalo. A tudi odigrana je bila odlično. Tokrat zaslužijo vsi igralci pohvalo, vsi so po svojih močeh prispevali k velikemu uspehu predstave. Sodnika je igral Stane Raztresen. Bil je odličen v maski in nastopu, morda včasih le za malenkost premiren. Dekle Ano Daalders je prikazala Tea Starčeva. V začetku je v nastopu nekoliko pretiravala, a potem je zaigrala tako naravno in prepričljivo, da je zelo navdušila gledalce. Isto bi lahko dejali o igri Mihe Baloha, ki je igral njenega prijatelja Pieta van Doorna. Podal je zelo realistično podobo mladina, kot jih toliko srečujemo in se zde odurni s svojim presamozavestnim, izzivalnim in hkrati okornim nastopom ter govorico »barabe«, a

pod to grobo lupino se pogosto vendar skriva dobro jedro, četudi ga je težko izluščiti. Tudi Baloh je v začetku rahlo pretiraval v kretnjah, potem pa je našel ravnovesje in ustvaril skoro dovršen lik, tako da si je osvojil občinstvo. Enako pohvalo zasluži Silvij Kobal za svojo vlogo mladega črnoborizijanca in gizdalina Gerarda Niekerta; ustvaril je značilen lik, s katerim je zelo dobro dopolnil igro drugih dveh mladih krivcev. Modest Sancin je igral očeta Ane Daalders, Ema Starčeva pa mater. Oba sta bila dobra, a posebno še Modest Sancin. Seveda je bila vloga ženske, ki jo ostal gledalcem v spominu. Josip Fišer bi tudi ne bil mogel bolje zaigrati sodnega sluga. Bil je nadvse posrečena pojava, četudi rahlo karikiran, kar pa je bilo celotni igri le v prid. Odlično je držal ravnovesje z ozirom na nekoliko togega, neustrasnega sodnika. Najbolj nevhvaležno vlogo je imela Zlata Rodoškova kot nadzornica pri policiji za mladoletnike Eva de Bruin. Morda se je zdelo komu preveč toga in preveč pridigarska. V igri je predstavljala sodbo vesti in pridigarsko — v kolikor je mogoče o tem govoriti — jo je napravil že avtor, režiser pa posadil na visoki stol za priče, tako da niti z gibanjem ni mogla poživiti svojega nastopa. Vendar je v mejah možnosti tudi ona dobro rešila svojo vlogo. Maska ji je popolnoma odgovarjala.

Svojo nalogo je zelo dobro rešil tudi režiser Jože Babič, prav tako vsi ostali, ki so pripomogli k uspehu uprizoritve. Slovenskemu narodnemu gledališču v Trstu moramo priznati, da nas je tokrat razveselilo z dobro izbiro.

Dvorana je bila pri premieri popolnoma zasedena in zadovoljno občinstvo je nagradilo igralce z navdušenim ploskanjem ter jih večkrat priklicalo na oder. Med gledalci smo opazili med drugim dr. Catapana, predstavnika Tiskovnega in informativnega urada glavnega vladnega komisarja.

Ev. Zm.

PIANIST GABRIEL DEVETAK

priredi v torek, 30. t. m. ob 21. uri, samostojen koncert v dvorani »Stella Matutina« v Gorici, ul. Niz-za 20.

Prvi stik z našim slepim umetnikom smo Goričani imeli pred nedavnim, ko nas je prijetno presenetil. Od tedaj pa ga je njegova umetniška pot zanesla večkrat v Avstrijo, kjer so ga glasbeni kritiki sprejeli spočetka z neko radovedno nezaupnostjo, kateri je po koncertu sledilo navdušeno priznanje. Zadnji koncert v tujini je imel na Dunaju, kjer so ga povabili na ponoven koncert v marcu prihodnjega leta.

Uspehi našega ožjega rojaka nas navdajajo s ponosom, saj je tudi on med slovenskimi umetniki, ki vztrajno širijo v svetu veljavo našega rodu. Zavedamo se pa svoje dolžnosti, da ga globlje in podrobneje spoznamo, da vzpostavimo z njim najtes-

nejše duhovne stike, kajti nedvomno nam ima naš slepi umetnik mnogo lepega povedati; mi se mu lahko oddolžimo samo tako, da pobožno prisluhnemo, in da zasledujemo njegov uspešni vzpon. Notranje vznemirjeni pričakujemo nemega razgovora z našim umetnikom, ko bo zvenenje strun pripovedovalo o njegovem življenju in doživetju. M.

Kulturne vesti

Štirinajstega t. m. so v Mariboru odkrili spomenik pisatelju Josipu Jurčiču, ki je spisal prvi slovenski roman Deseti brat. Spomenik je izdelal akademski kipar Lojze Kogovšek. Jurčič je živel v Mariboru od leta 1868 do 1872. Kot urednik tamkajšnjega lista Slovenski narod je vodil boj proti avstrijskemu absolutizmu.

Ob otvoritvi nove sezone newyorške Metropolitan Opere je naša rojakinja Zinka Kunc-Milanov pela v naslovni vlogi Verdijeve Aide. Doživela je ogromen uspeh. S tem je potrdila sloves, da je zdaj najboljša dramska sopranistka na svetu.

V isti operi je prvič nastopila v New Yorku ple-salka Mija Slavenska, ki je bila prej prvakinja zagrebške Opere.

V jugoslovanskih kinematografih zdaj predvajajo avstrijsko-jugoslovanski film Hiša na obali, katerega je jugoslovanska kritika na splošno slabo sprejela, češ da je njegova vsebina preveč razvlečena. Film prikazuje kriminalno zgodbo, ki sta jo napisala Kosanovič in Roberts. Od domačih igralcev sta dobro izpolnila svoji vlogi Berto Sotier in mlada Beograđanka Nadja Poderegin, ki je igralsko nadarjena in simpatična. Dobila je že več ponudb iz tujine, kjer bo nastopala pod imenom Nadje Regine.

Letošnjo Nobelovo nagrado za književnost je dobil ameriški pisatelj Ernest Hemingway, pisec znamenitih romanov Sonce se zopet poraja, Zbogom orožje, Komu zvoni? in Starec in morje. Nagrade nec slovi po izvirnosti svojih del, pripovedniški nadarjenosti in preprostem slogu, čigar glavna sila je v dialogu, povzetem iz živega pogovornega jezika.

VZGOJNI KOTIČEK

Srečanje z gospo Klaro

Z gospo Klaro se ni dobro srečati na cesti. Ko gar dobi na piko, ga ne izpusti tako hitro. To vam lahko povem iz svoje izkušnje. Pred nekaj dnevi me je ujela na najbolj prometni tržaški cesti. Poslušajte, kako je bilo!

Hodim po cesti in premišlujem o tem in onem, kar zaslišim, da nekdo kriči na vse grlo za menoj: »Gospod Pepi, gospod Pepi!« Ozrem se in zagledam, da leti proti meni neka dama in mi maha z dežnikom. »O joj, zdaj bo pa po meni!« si mislim, ko spoznam v elegantni dami gospo Klaro. Mimoidoč se ozirajo, a Klarica se ne zmeni za njihove čudno se smehljajoče obraze. Že je pri meni in mi z vso silo stiska in stresa roko in vsa upehana bolj kriči, kot govori: »Pa sem vas le ujela, gospod Pepi. Vedno se mi izmikate, sedaj vas pa ne spustim zlepa. Prav, prav, gospa Klara,« ji pravim, »na razpologo sem vam. Kaj vam pa leži na srcu?« »Oh, moj mož, moj mož!« kriči gospa Klara, vmes pa kašlja in kiha, da lete sline na vse strani. Tudi jaz sem jih deležen, a sem zadovoljen, ker nič ne slutl, da jo opravljam v časopisu. »Veste, moj mož je

vsak dan neznosnejši. Za vsako malenkost godrnja nad menoj ali pa se kislo drži.«

Nerodno mi postaja, ker se ljudje ozirajo na naju, zato jo povabim v bližnji bar na črno kavo. A tudi tu vzbujava pozornost. K sreči se ustavi pri mizi moj prijatelj. Pozdravliva se in ga seveda takoj predstavim. Gospa Klara pa, namesto da bi prijatelju sede podala roko, skoči pokonci, se mu globoko prikloni, mu stiska roko in ga povabi, naj prisede.

Prijatelj me začudeno pogleda in sprejme povabilo gospe Klare. Mučno mi je bilo, ker sem vedel, kaj ga čaka.

Kakor pravkar meni, je tudi njemu povedala vso zgodovino svojega moža, povrh pa še opravljala sosede, znanca in prijatelje. Spogledavala sva se in iskala prilike, da bi se poslovila od gospe Klare. Po dvehurnem razgovoru se je moja draga znanca spomnila, da mora še skuhati večerjo. Poslovila sva se od nje in sklenila, da se ji drugič izogneva na cesti.

Vidite, da je naša gospa Klara nepopoljšljiva. Se vedno rada opravlja in tudi z lepim vedenjem je skregana.

GOSPODARSTVO

MISLITE ŽE SEDAJ NA SEMENSKI KROMPIR

Letošnja krompirjeva letina je bila zelo različna. Mnogi niso pridelali niti semena, drugi pa so imeli zelo obilen pridelek, četudi ni bilo posebnih razlik v obdelavi in naslednjem negovanju.

To je odvisno predvsem od semena.

Krompirju je letos zelo škodovala plesen krompirjevih listov ali peronospora. Proti peronospori na krompirju se moramo enako boriti kot proti podobni bolezni na trtahi, to je s škropljenjem z brozgo modre galice in apna. Škropiti moramo večkrat, in sicer prvič s 1/2% raztopino, drugič s 3/4%, potem pa še z encodstotno.

Proti peronospori pa niso vse sorte krompirja enako odporne. Naše domače so n. pr. mnogo manj kot inozemske, med katerimi pa je tudi velika razlika. To se je posebno videlo letos, ko je nekatere holandske sorte, predvsem »erstelingen« peronospora skoraj uničila, druge, n. pr. »bintje«, pa so pokazale veliko odpornost. Še bolj odporne pa so se izkazale nemške sorte »forelle«, »jakobi« in »agnes«, ki so se pred nekaj leti pojavile na tržišču. V primerjalnih poskusih v Furlaniji (Vendogliu) so imenovane sorte dale več kot trikrat večji pridelek kot angleška sorta »majestic«, pa naj je izviralo seme iz Trentina ali iz Pusterške doline ali naravnost iz domovine »majestic«, ki je Škotska. Sorta »jakobi« je dala pridelek 348 q na ha ali 120 q na njivo. Sorta »agnes« je dala še višji hektarski donos, in sicer 361 q ali skoraj 130 q na njivo. V istih pogojih je pokazal »majestic« 72 do 110 q hektarskega donosa. Domača sorta pa je dala komaj 30 q na ha.

Iz tega sledi, da moramo saditi take krompirjeve sorte, ki imajo veliko odpornost proti peronospori. Zanimati bi se morali za 3 zgoraj imenovane nemške sorte.

Se huje kot peronospora — proti kateri se končno lahko borimo — zmanjša pridelek

krompirja tako imenovana virusna bolezen. Virusi so kužila, katerih bistvo, žal, ni posebno znano, pač pa njih zle posledice. Če znanstveno govorimo, pravimo, da ima krompir virusno bolezen, naš kmet pa pravi, da se je sorta izrodila, »zbaštardirala« in da ima zato krompirjevica zvite, kodraste liste, ki so mnogo manjši kot navadni, prej zbledijo in se tudi prej posušijo. Če pa krompir nima zdravih listov, bomo zastoj čakali na zadovoljiv pridelek.

Zato pa ne smemo uporabljati semena s

takih njiv, kjer se je krompir izrodil in je krompirjevica kazala opisane znake.

Pridelovalec krompirja! Iz zgoraj rečenege presodi sam in ukreni potrebno, da boš imel konec zime prvovrstno krompirjevo seme, od katerega boš z upravičljivo verjetnostjo lahko pričakoval obilen pridelek. S tem pa ne odlašaj, da ne bo prepozno. Pomni, da začnejo v naših krajih saditi krompir že v drugi polovici februarja in da čas hitro teče.

Ze avgusta je Novi list pisal, naj se gojitelji pšenice pozanimajo za potrebno seme, a žal tega mnogi niso storili. Ko je bil čas setve, so pa zastoj okoli iskali primereno seme. Da se ne bo zgodilo isto s semeniskim krompirjem...

Prvo pretakanje vina

Vino prvič pretočimo konec novembra ali v začetku decembra. Letos bomo pretakali v splošnem nekoliko pozneje kot druga leta, ker se je trgatav zakasnila. Tako nujno hitro pretakanje kot lanske leto tudi ni potrebno, ker je bilo letos grozdje mnogo bolj zdravo, medtem ko je bilo lani precej gnilega.

Pretakati moramo zato, da ločimo vino od droži, to je od snovi, ki jih je vino izločilo in so se polegale na dno. Droži pa vinu nikdar ne morejo koristiti, pač pa lahko znatno škodijo, če začnejo gniti. V tem primeru nastane zavrelca, ki je najhujša vinska bolezen, z rednimi sredstvi neozdravljiva.

Preden pa pretakamo, moramo ugotoviti, je li vino godno za to ali ne. Potrebno je zato obrniti pozornost na troje, in sicer:

1. Je li vino dobro prevrelo? Če je količjak sladko, ni godno za pretakanje, ker se pri pretakanju vino gotovo prehladi in bi lahko postalo vlačljivo. Zato moramo poskrbeti, da sladkobna vina popolnoma povrejo, kar dosežemo, če bomo držali v kleti toploto med 15° in 20° C. Kdor tega noče ali ne more storiti, naj sladkobno vino čimprej proda za potrošnjo v zimskem času. Kdor tudi tega noče, češ: vino bo spomladi že tako prevrelo, naj poskrbi, da bi vino ne dobilo cika. V ta namen naj vsaka dva meseca raz-

topi v njem po eno kocko »enososine« (tanisul, sterilizirano itd.). Kdor tako ravna, naj pri prvem pretakanju posebno pazi, da bodo sodi zdravi in žveplani, zažveplan pa naj bo med pretakanjem tudi zrak v kleti.

2. Pred pretakanjem moramo vino preizkusiti na barvi, da-li ima stanovitno barvo ali porjavi. V ta namen vzamemo iz soda kozarec vina in ga postavimo na sod ter ga opazujemo 48 ur. Če je barva stanovitna, ne bo postalo na zraku motno in ne bo porjavelo niti v 48 urah. Če se pojavi v kozarcu v teku 24 ur količjak temnejši kolobar v zgornji plasti, moramo vinu dodati metabisulfit ali pa še bolje »enososine«. Teh snovi moramo dodati tem več, čim prej vino spremeni svojo barvo ali čim bolj je potemnelo. »Enososine« dodamo na hl po eno ali dve kocki, metabisulfit pa 10 do 20 gramov na hl. Eno ali drugo dodamo vinu približno teden dni pred pretakanjem. Najbolje je, da ta sredstva denemo v čisto platneno rutico ali vrečico in obesimo pri veli v sod, a le tako globoko, da je komaj pokrito z vinom. Ta sredstva delujejo namreč navzdol. — Po osmih dneh je najbolje, vino zopet preizkusiti na stanovitnosti barve in če se ta še spreminja, je to znak, da smo prvič dali premalo metabisulfit ali oziroma »enososine«. Zato ju moramo še dodati.

3. Pretakamo pa takrat, ko se je vino učistilo. Letos so se v splošnem vina hitro čistila, vendar jih je tudi še precej motnih. Seveda kristalno čista niso niti učiščena vina in taka postanejo šele po pretočitvi. Na naravno čiščenje vin lahko tudi sami vplivamo. Kot je za vrenje mošta oziroma tvorbo mladega vina potrebna primerna toplota, tako je za hitrejšo čiščenje vin potreben mraz. Pod vplivom mraza se v vinu strdijo beljakovine in še nekatere druge snovi, ki se vležejo na dno med drožmi. Zato je priporočljivo, da v kletih s pravilno povretim vinom odpremo okna in vrata, tako da pride vanje zunanji mrzli zrak. Vina se bodo hitreje učistila in tako bo nastopil prej čas za prvo pretakanje.

Če so navedeni trije pogoji uresničeni, potem vino pretočimo, če le mogoče, v jasnem dnevu. Prvič pretočimo na zraku, kar pomeni, da teče vino iz soda v podstavljeno posodo. Poznejša pretakanja se lahko opravijo tudi s sesalko. — Med pretakanjem mora biti kletni prostor dobro zažveplan, da se ne prikradejo v vino očetne glivice, katerih so navadno polni kletni prostori.

Športni bregled

Deseto kolo italijanske nogometne lige je za nami in z njim nova odkritja in seveda tudi nova razočaranja. Ta slednji činitelj pa je komičen pojav v sleherni športni panogi kakor v vsakdanjem življenju. Če bi se športni dogodki dali predvideti, bi verjetno postal šport nezanimiv in malo privlačen. Cestokrat nekateri posamezniki, ki ne posedujejo vseh pogojev, dosega zavirljive uspehe. Pri športu so pogoji naslednji: telesna moč, zgradba telesa, tehnične sposobnosti, zdravje in volja. Mnogokrat veliki športniki nimajo vseh pogojev, imajo pa toliko več volje. Tako na primer: Zatopek, Mihalič, slavna tekača na dolge proge sta vse drugo kot športni postavi. Dosegla pa sta skoraj bi rekli neverjetne uspehe. Tako je tudi v nogometu. Velikokrat enajstorice, katerim pripisujemo manjvrednost, zmagajo. Zmagajo proti našemu predvidevanju, ki sloni na delnem poznavanju dotične enajstorice. Ozmimo se nazaj na nedeljska srečanja in ugotovili bomo tak primer. Srečanje Genova: Inter je otipljiv dokaz. Inter je bil favorit na papirju do 4. ure popoldne, izid pa popolnoma drugačen. Kdo bi si mislil, da bodo Genovežani odpravili prvake kar z 2:0. Kje je vzrok Interjevega poraza? Prav gotovo v dobri in koristni igri Genova in to pot tudi v precejšnji nasprotnikovi nesreči Vratarja Ghezzijsa so Genovežani onesposobili že v

prvih minutah prvega polčasa. Nadomestil ga je pozneje branilec Giacomuzzi.

Triestina pa gre po poti, ki smo jo pred časom začrtali. Z vrha lestvice, kjer se je vzdrževala kar dovolj časa, se je premaknila bliže repu, za katerega se bo skoro obupno držala do konca prvenstva. Nedeljski poraz pa bo mogoče vendar nekaj izučil trmaste Tržačane. Treba bo začeti igrati bolj resno in bolj koristno.

Prihodnjega nedelja ne bo prvenstva, verjetno zaradi priprav za bližnje srečanje z Argentino. Argentinci imajo precejšnje težave pri sestavi reprezentance, nič lažjega stališča pa nimajo Italijani. Dosedaj niso imeli vsaj težav glede vratarja. Z nedeljsko nesrečo Ghezzijsa pa nastaja še velik problem. Najresnejša kandidata za to mesto bosta verjetno Viola in Buffon. Prvi kot veteran italijanske povojne reprezentance ima več upanja. Velike težave tarejo tudi nemško nogometno vodstvo. Pred vrati je namreč uradno srečanje z Anglijo. V nemškem moštvu pa še vedno »zlatenica«. Nemci počasi spoznavajo, da je laže osvojiti nek naslov, kot pa ga obdržati.

Ker se zaradi mraza in zime v glavnem zaključuje jesenski del prvenstev skoraj v vseh evropskih državah, bodo številne enajstorice odpotovale na različne turnee v prekomorske države, kjer je več ali manj večna pomlad. Ta »večna pomlad« pa ogreva ne samo toplo sonce, temveč jo tudi razveseljujejo kovanci, ki imajo zlato barvo. Med temi enajstoricami je tudi beograjski Partizan, ki bo odšel v Južno Ameriko.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, sin džungle

št. 27

Odkar je Tarzan zapustil opice, so se te neprestano prepirale. Terkoz je bil okruten in samovoljen vladar. Opice so se ga hotele iznebiti. Ko se je nekega dne vrnil k rodu, ga je naskočilo pet kosmatih nasprotnikov.

Terkoz je bil strahopeten, izognil se je boju in, peneč se od togot, pobegnil v džunglo. Ko je več dni brez cilja blodil in skakal z drevesa na drevo, je mahoma zagledal pred seboj dve ženski.

Ko ga je Jane opazila, je bil njegov divji obraz komaj pedenj od njenega. Na vso moč je zavpila. Zver jo je zgrabila za roko in se z njo pognala v vrhove dreves, v usodo tisočkrat hujšo od smrti.

Med potjo ni Jane niti enkrat izgubila zavesti. Clayton je slišal njen krik in planil v grmovje. Tudi Tarzan ga je slišal. Hitro je prišel do Esmeralde. Razumel je vse ter takoj krenil za Terkozom.

Terkoz je slišal za seboj Tarzana in še bolj hitel. Toda »kralj opic« je bil hitrejši. Ko je zver videla, da je beg zaman, je hotela plen braniti na jasi. Pričel se je boj.

Kakor besna bivola sta drug drugega napadala in po volčje iskala grla. Jane je blede stala ob drevesu, si pritiskala roko na srce ter v strahu gledala opico in divjaka, kako se zanj bojata.

Mogočne mišice Tarzanovega hrbta so se krčile kakor vozli. Naposled je strli sovražnikovo moč. Z dolgim lovskim nožem je več ko desetkrat zabodel Terkoza v prsi. Zver je mrtva telebnila na tla.

Jani je bilo, kakor da je vihar odnesel z nje vso omiko. Z razprostrtimi rokami je kot žena iz pradednine planila k pračloveku, ki jo je v boju dobil. Tarzan jo je nežno vzel v naročje.

Skrivnost

DRJA FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

Zavladala je tišina. Resnični podatki o nagli smrti Pagea le Roi, ki sem jih to pot prvič slišal, so me neprijetno zadeli, zakaj slišal sem jih iz ust moža s skušnjo in slovesom, kakršnega je imel sir Lionel Barton.

»Kako dolgo je ležala rakev v пристanišču?« je zdajci vprašal Smith.

»Mislim, da dva dni. Nisem praznoveren človek, Mr. Smith, in tudi profesor Rembold ni, vendar pa zdaj, ko vem dejstva o smrti Pagea le Roi, hvalim v srečo Boga, da nisem videl ... kar koli je že prišlo iz rakve.«

Nayland Smith je srepo strmел v njegov obraz. »Veseli me, sir Lionel, da tega niste storili,« je dejal; »zakaj, kar koli že ima opraviti tisti duhoven Mekara s to zadevo, s pomočjo te rakve je dr. Fu-Manču izvršil svoj prvi morilni poskus na vas. Izjalovil se mu je, vendar pa upam, da me boste od tod spremili v kak hotel. Zakaj drugič se mu ne bo izjalovilo.«

Bilo je v noči, ki je sledila za dvojno tragedijo v hiši sira Lionela.

la. Nayland Smith in nadzornik Weymouth sta bila zaposlena z neko tajinstveno preiskavo v пристanišču, jaz pa sem ostal doma, da nadaljujem svojo nenavadno kroniko. In — zakaj ne bi priznal? — moj spomin me je plašil.

Urejal sem si zapiske, ki so se nanašali na primer sira Lionela. Žal pa so bili brezupno pomanjkljivi. Tako sem si na primer zabeležil sledeča vprašanja: 1. Ali je kaka resnična primerjava med smrtjo Pagea le Roi, smrtjo Kitajca Kweeja in Strozze? 2. Kaj se je zgodilo z mumijo Mekare? 3. Kako je morilec ušel iz zaklenjene sobe? 4. Kak namen je imel gumijasti zamašek? 5. Zakaj se je Kwee skril v shrambi? 6. Ali je bila zelena megla le privid — plod Croxtedove domišljije — ali jo je resnično videl? — Dokler ta vprašanja ne bodo zadovoljivo rešena, je nadaljevanje nemogoče. Nayland Smith je odkrito priznal, da se nahaja v temi. »Vse kaže, da je ta primer bolj primeren za ljudi, ki se pečajo z raziskavo duševnih pojavov, ko pa za navadnega detektiva,« je dejal prav tisto jutro.

»Sir Lionel Barton misli zares, da so se pri odpiranju rakve velikega čarodeja uveljavile nadnaravne sile. Za moj del, četudi bi isto verjel, sem vendarle mnenja, da je dr. Fu-Manču nadziral te sile. Sicer pa razmisli vso stvar sam, pa hova videla, ako prideva do skupnega jedra. Ne opiraj se na stvar zelene megle, marveč se drž dognanih dejstev!«

Začel sem s tem, da sem pipo izpraznil na pepelnik, nakar sem s pipo v roki čakal. V hiši je bilo vse tiho, zakaj moja gospodinja in služinčad so bili zunaj. Med ropotom mimo vozeče električne

TEDENSKI KOLEDARČEK

26. novembra, petek: Konrad — Zdedrag
 27. novembra, sobota: Valerijan — Vedrana
 28. novembra, nedelja: Gregorij — Lelija
 29. novembra, ponedeljek: Gelazij — Skoromir
 30. novembra, torek: Andrej — Hrabroslov
 1. decembra, sredo: Natalija — Božena
 2. decembra, četrtek: Pavlina — Tihomir

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 24. novembra si dal oz. dobil za:

ameriški dolar	627—629	lir
avstrijski šiling	23,25—24	lir
100 dinarjev	91—93	lir
100 franc, frankov	163—167	lir
funt sterling	1650—1660	lir
nemško marko	147—147	lir
pesos	20—23	lir
švicarski frank	146,75—147,75	lir
zlato	718—720	lir
napoleon	4300—4400	lir

RADIO TRST II

Nedelja, 28. novembra ob 8.45: Kmetijska oddaja.
 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 16.00: Franc Lehar: VESELA VDOVA, opereta v treh dejanjih. 17.00: Slovenski zbori. 21.00: Jakov Gotovac: ERO Z ONEGA SVETA, opera v 3 dejanjih.
 Ponedeljek, 29. novembra ob 13.30: Jugoslovanski motivi. 19.00: Mamica pripoveduje. 20.40: Vokalni oktet. 21.15: Koncert pianista Marija Sanci-
 na. 22.00: Književnost in umetnost.
 Torek, 30. novembra ob 13.00: Glasba po željah. 18.40: Operne duete pojeta Renat Kodermac in Marjan Kos. 19.00: Šola in vzgoja. 21.00: Radijski oder — Christie: DESET UBOGIH ZAMORČKOV.

TOVARNA

Prinčič

KRMIN - CORMONS
 TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje, i t. d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

Sreda, 1. decembra ob 14.25: Domači motivi. 19.00: Zdravniški vedež. 21.00: Aktualnosti. 21.15: Koncert violinista prof. Karla Sancina. 22.00: Književnost in umetnost.

Četrtek, 2. decembra ob 17.58: Čajkovski: Koncert v C-Duru. 19.00: Mamčina povestica. 20.05: Zbor Slovenske filharmonije. 21.00: Dramatizirana zgodba.

Petek, 3. decembra ob 13.00: Glasba po željah. 21.00: Tržaški kulturni razgledi. 21.15: Koncert tenorista Renata Kodermaca. 22.00: Književnost in umetnost.

Sobota, 4. decembra ob 14.00: Borodin: Polovski plesi. 16.00: Oddaja za najmlajše. 19.00: Pogovor z ženo. 21.00: Slavnj pevci.

GLASBENA MATICA - TRST

PRIREDI V SOBOTO, 27. NOVEMBRA,
 OB 21. URI V AVDITORIJU V TRSTU

SOLISTIČNI KONCERT

mezzosopranistka

NADA PUTTAR

prvakinja zagrebske Opere

ANTON SOLER

pianist iz Buenos Airesa

Vabila so na razpolago v ulici Roma 15
 dnevno od 11. do 13. in od 16. do 19. ure

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 47. Imam domače zajce, ki pa so dobili neko čudno bolezen. Nad gobčkom in na ušesih imajo grinte, kraste. Živali se drgnejo, otrsajo z glavo in tudi jesti nočejo. Kakšna je ta bolezen in kako se zdravi?

Odgovor. Ste li govorili o tem z občinskim živinozdravnikom? Njemu bi morali prijaviti to bolezen, brž ko ste jo opazili. So namreč najbrž garje, ki so nalezljive. Povzročajo pa jo ušem podobne male živalce, tako imenovani srpci ali pršice. Govorite torej z živinozdravnikom in držite se njegovega

vih navodil, ki bodo najbrž naslednja: Takoj morate ločiti bolne živali od zdravih, potem pa ene in druge razkužite in tudi zajčnik. Najprimernejše razkužilo je 2% raztopina kreoline v vodi (20 gramov kreoline v litru vode). S tem razkužilom operite vse živali in njih bivališče. Priporočljivo je po-
 bitti teže obolele živali. Njih meso je užitno, kožo pa morate zakopati globoko v zemljo ali pa vreči v ogenj. Manj bolnim živalim mažite grinte s koškim peresom in mažo, ki jo dobite iz 3 delov olivnega olja, 3 delov petroleja, 3 delov vode in enega dela bencina. S to mažo mažite grinte vsak dan, dokler ne gre živalim na boljše, potem vsaka dva dneva, nadaljnji teden vsake tri dni, potem še redkeje. To morate opravljati kar cela dva meseca.

Vprašanje št. 48. Kaj je »Prokrustova postelja«? Ali je to srednjeveško mučnino sredstvo? Kakšna je bila?

Odgovor. Bajka o »Prokrustovi postelji« ni iz srednjega veka, temveč iz starogrškega bajeslovja, po katerem naj bi bil Prokrust velikan, ki je mučil ljudi na postelji. Imel pa je dve postelji: eno zelo dolgo, drugo pa kratko. Če je dobil v roke nizkega človeka, ga je poleg v dolgo posteljo in ga tam nategoval, dokler ni bil tako dolg kot postelja. Velikega človeka pa je stiskal v kratko posteljo. Umljivo je, da sta oba mučenca izdihnila. V današnjem življenju uporabljamo izraz »Prokrustova postelja« za ljudi, ki hočejo iz mušice napraviti slona ali ki neke stvari nočejo gledati v celoti, temveč se vpičijo na kakšen njen del, na kakšen drobec. Kolikokrat se zgodi, posebno v javnem življenju, da komu kdo njegov nedolžen in jasen izrek razširi, navadno z obrekovalnimi dodatki in natvezami in da tako popolnoma izmalici prvotno jasno misel. Drugič se pripeti, da se iz govora vzame kakšen stavek, ki v pomanjkanju zveze s prejšnjim ali pozneje rečenim popolnoma izgubi prvotni smisel. Danes je vse polno takih zlonamernih ljudi, ki v svoji hudobiji izdatno uporabljajo »Prokrustovo posteljo«.

Vprašanje št. 49. Zakaj Novi list ne odgovarja na vprašanja, ki mu jih je stavil v svojem uvodniku zadnji Kat. glas?

Odgovor. Zato, ker je nanje odgovoril Kat. glas sam v isti številki na 3. strani. Prečitajte članek Sloga in njene težave.

Vprašanje št. 50. Ali je res, da niso godne za re-
 jo teličke od dvojčkov, če je bil eden junček, drugi pa junička?

Odgovor. Teličke po spolu različnih dvojčkov ostanejo večkrat jalove, baje vsakokrat, če je bilo oplojeno eno jajčece z dvema semenicama. Ne ostanejo pa jalove, če sta bili oplojeni dve jajčeci. Kako je bilo, pa ne moremo ugotoviti. Ker so dvojčki navadno bolj šibki, ni priporočljivo, držati jih za rejo.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
 Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

cestne železnice sem slišal, tako se mi je zdelo, da so se odprla vežna vrata. V sledeč tišini sem poslušal. Niti enega glasu nisem mogel zajeti. Stoj! Urno sem segel v predal mize po revolver in vstal.

To je bil nek šum. Nekdo ali nekaj je skozi temo lezlo po stopnicah! Ker so mi bila pošastna sredstva, uporabljena po Kitajcu, dobro znana, me je prijel, da bi skočil k vratom in jih zaklenil. Tisto šumljanje se je bližalo in sem ga slišal v neposredni bližini zunaj mojih delno odprtih vrat. Nisem več utegnil zapreti jih, zakaj, ker sem poznal grozote, s katerimi je razpolagal Fu-Manču, nisem imel poguma, da bi jih odprl. Srce mi je divje bilo, oči pa sem imel priklenjene na progi teme in čakal sem — čakal, kar koli je imelo priti. Nemara je poteklo dvanajst sekund tišine.

»Kdo je?« sem zavpil. »Odgovori, ali streljam!«

»Ah, ne!« je zazvenel mehak, pretresljivo blagovzvenč glas. »Odložite tisti samokres! Brž! Govoriti moram z vami.«

Vrata so se odprla in vitka postava, zavita v plašč z oglavnico, je vstopila. Roka mi je omahnila in onemel sem ter strmel v prekrasne temne oči Fu-Mančeve poslanke — ali, če sem njeni izjavil smel verjeti, njegovi sužnji. Ob dveh prilikah je to dekle, čigar zveza z doktorjem mi je bila ena izmed največjih ugank, tvegalo — ne morem reči kaj, morda nepopisno kazni — da bi me rešila smrti, v obeh primerih grozne smrti. Zaradi česa je prišla sedaj?

Z lahno odprtimi ustnicami je tako stala pred menoj, se ovijala v plašč in me gledala z velikimi, strastnimi očmi.

»Kako...« sem pričel.

Nestrpno je zmajala z glavo.

»On ima posnetek ključa od hišnih vrat,« je bil njen presenetljiv odgovor. »Do danes se nisem nikomur izdala kake skrivnosti svojega gospodarja, toda poskrbeti morate za drugo ključavnico.« Stopila je naprej in mi zaupno položila vitke roke na rame. »Spet sem prišla, da vas prosim, da me odvedete od njega stran,« je dejala preprosto. In obrnila je svoje obličje k mojemu.

Njene besede so mi v srcu udarile ob struno, ki je zazvenela v neznanih zvokih, v glasbi, polni blagovščja. Ali sem dejal, da je bila krasna? Ta beseda ne more niti malo podati predstave o njej. Z njeno blestečo belo poltjo, očmi žametne vzhodnjaške temine in rdečimi ustnicami, drhtečimi blizu mojih, je bila najbolj zapeljivo in ljubko bitje, kar sem jih kdaj videl. V tistem trenutku mi je srce sočustvovalo s slehernim moškim, ki je dal čast in domovino, vse — za poljub ženske.

»Poskrbel bom, da vas spravim pod pravo zaščito,« sem rekel odločno, toda glas ni bil čisto moj. »Smešno je govoriti o suženstvu tukaj v Angliji. Vi ste svobodno bitje ali pa ne bi mogli biti zdaj tu. Dr. Fu-Manču ne more nadzirati vaših dejanj.«

»Ah!« je kriknila, pri tem pa zaničljivo vrgla glavo nazaj, pri čemer se ji je razvezal pramen las, skozi katere je zažarel iz draguljev narejen lasni nakit. »Ne! Ne morem. Ali veste vi, kaj pomeni biti suženj? Tu v vaši svobodni Angliji, ali veste, kaj pomeni roparski napad, potovanje po pustinji, biči gonjačev, hiša trgovca, sramota? Bah!«

(Nadaljevanje v prihodnji številki)